

Over de taal van Almelo

De taal van Almelo: Twents-Graafschaps

Hieronder is de streektaalkaart van Nederland uit de Bosatlas afgebeeld. Almelo ligt daarop ten westen van het licht oranje gebied, in het gebied waar een variant van het Nedersaksisch wordt gesproken die Twents-Graafschaps wordt genoemd. Iets meer naar het oosten wordt Twents gesproken volgens Jo Daan, die deze kaart in 1968 tekende voor de *Atlas van Nederland*.

Voor de grens tussen Twents en Twents-Graafschaps baseerde ze zich op het boek *Taal en volk van Twente* uit 1948, van H.L. Bezoen.

Naar: de streektaalkaart uit De Bosatlas van Nederland. Groningen 2007.

De grens tussen het "echte" Twents en Twents-Graafschaps werd in 1948 door Bezoen getrokken. Ten noordoosten van de grens zei men toen *keark* of *kearke* voor 'kerk' (in het 'echte' Twents), meer westelijk *kaarke* of *karke*. In Almelo is het *kark*, zo meldt het Woordenboek van Overijssel. In heel Twente, zowel west als oost, werd echter niet *steark*, maar *staark* gezegd voor 'sterk'; Almelo heeft thans *stark*.

le kwam in plaats van doe

Almelo ligt in het gebied waar in de tijd dat G.G. Kloeke zijn artikel “De taal van Overijssel” schreef, *doe* als aanspreekvorm gebruikt werd (zie het kaartje in zijn artikel op p. 838; het artikel is opgenomen in de kennisbank van deze website).

Doe gebruikt men in Amelo nu niet meer: “jij” is nu *iej* geworden:

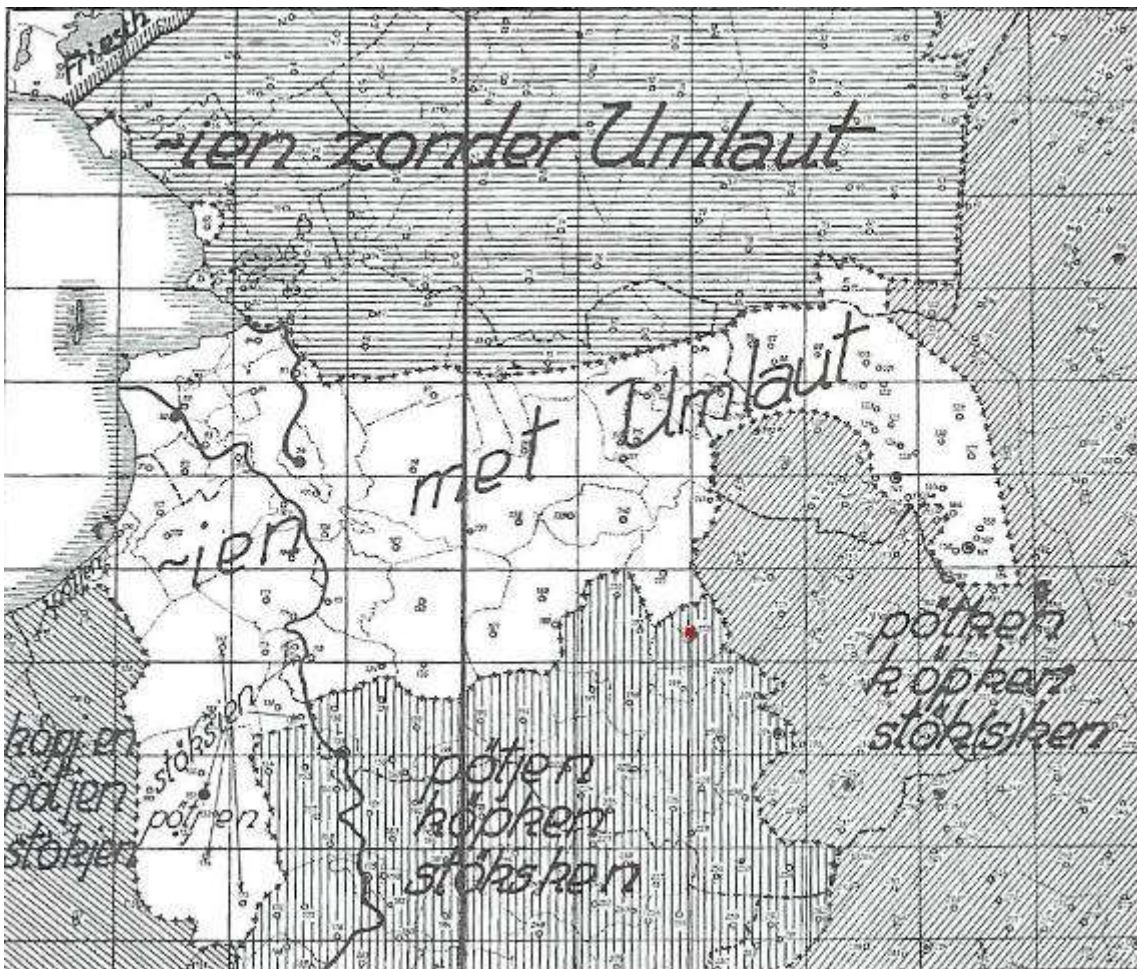
Wat kiek iej bang!

‘Wat kijk jij bang!’

lej mut neet an dat köske krabben

‘Je moet niet aan dat korstje krabben’

Verkleinwoorden

In “De verkleinwoorden”. Uit: Kloeke, G.G., ‘De taal van Overijssel.’ In: Engelen van der Veen, G.A.J. van, G.J. ter Kuile en R. Schuiling (red.), Overijssel. Deventer 1931, p. 825.

G.G. Kloeke tekende al in 1926 bovenstaand kaartje van de verkleinwoorduitgangen.

Almelo (rode stip) ligt in het verticaal gearceerde gebied.

In Almelo worden de verkleinwoorden nog steeds bijna net zo gevormd als op deze kaart is aangegeven, alleen is de slot-*n* van de uitgang verdwenen: de verkleinwoorden gaan uit op *-ke* of *-je* (na bepaalde medeklinkers), met umlaut van achterklinkers:

oom 'oom' – *eumke*
krummel 'kruimel' – *krummelke*
weend 'wind' - *weendje*
boon 'boon' - *beuntje*

Meervouden

Behalve de “gewone” meervouden op *–en* of *–s* kennen de Oost-Sallandse en Twentse dialecten ook meervouden van zelfstandige naamwoorden met klinkerwisseling (umlaut). In Almelo hebben dergelijke meervouden vaak geen uitgang; een enkele keer een *–e*:
Voorbeelden:

met *–e*:

moes 'muis' – *muze* 'muizen'

zonder *–e* of *–s*:

vogel – *veugel* 'vogels'
klap – *klep* 'klappen'
stok – *stök* 'stokken'
voot 'voet' – *veut* 'voeten'
boom – *beum* 'bomen'

Uit de woordenschat van 't Almelo's

Wat denkt u dat de volgende woorden en zinnetjes betekenen:
(de oplossing vindt u aan het eind, na *Verder lezen/studeren*)

1. *Dat book steet mij 'n betje te hoog, wil iej het ewen krieggen?*
2. *De blomen zint oetbleuid.*
3. *Dat hooft is de krach oet.*
4. *Van den boom is ne toog ofbrökken en noew blod e.*
5. *Ziene zeekte hef ne bult ellèèn brach.*

Verder lezen/studeren

De zinnen en voorbeeldwoorden die in dit stukje gegeven zijn, zijn afkomstig uit het *Woordenboek van Overijssel*, waarin dus behoorlijk wat taalmateriaal uit Almelo te vinden is. Daarnaast is ook het een en ander te vinden in *Taal en volk van Twente*, van H.L. Bezoen (Assen 1948).

Bekende schrijvers uit Almelo zijn G.B. Vloedveld (1884-1961), en de veel te jong overleden Frank Löwik (geb. 1956- 2009), die in 2003 promoveerde op een proefschrift over de

Twentse beweging. Hij schreef in het *Handboek Nedersaksische taal- en letterkunde* samen met Jannie Bakker het hoofdstuk over de Overijsselse literatuur.

De bekendste in Almelo geboren auteur van de laatste tijd is ongetwijfeld cabaretier en schrijver Herman Finkers (geb. 1954). Hij had een belangrijk aandeel in de totstandkoming van de RTV Oost-soap *Van jonge leu en oale groond* (vanaf 2005), en is verder bekend van interviews, optredens etc. waarin hij er blijk van geeft het Twents een warm hart toe te dragen.

Oplossingen:

1. Dat boek staat voor mij een beetje te hoog, wil je het even pakken?
2. De bloemen zijn uitgebloeid.
3. Dat hout is vermolmd.
4. Van die boom is een tak afgebroken en nu bloedt ie.
5. Zijn ziekte heeft een boel ellende gebracht.